

แบบบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM)
เรื่อง การจัดทำประกอบภาพ
ของชุมชนนักปฏิบัติสตูดิโอ (Studio Media)
วันศุกร์ ที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๕ เวลา ๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น.

ชื่อชุมชนนักปฏิบัติ ชุมชนสตูดิโอ (Studio Media)
หน่วยงาน ชุมชนนักปฏิบัติหน่วยงานสนับสนุน กลุ่มงานพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี
การศึกษา

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

รายชื่อสมาชิก

คุณเอื้อ	ผศ.นิวัตร	จารุวาระกุล
คุณอำนาจ	นายเพชร	สายเสน
คุณลิขิต	น.ส.รักอนงค์	ชมปรีดา
คุณกิจ	น.ส.วันธนา	แก้วผาบ
คุณประสาน	น.ส.ณัฐริกา	คล้ายสงคราม

สมาชิกในกลุ่ม

๑. น.ส.พัฒนาพร	ดอกไม้
๒. นายกฤษณ์	จำนนิตย์
๓. นายปฐมพงศ์	จำนงค์ลาภ
๔. นายกิตติ	แย้มวิชา
๕. น.ส.ดลวรรณ	สุทธิวัฒนกำจร
๖. น.ส.ปัญญาพร	แสงสมพร
๗. นายมงคล	ชนะบัว
๘. น.ส.สุวิ	บัวสุวรรณ
๙. นายภาณุพงศ์	พันธ์บัวหลวง
๑๐. น.ส.ปริญญ์	โชคอุดมไพศาล

ผู้เล่า	รายละเอียดของเรื่อง	สรุปความรู้ที่ได้
น.ส.วันธนา แก้วผาบ	การจัดองค์ประกอบภาพ (ตั้งรายละเอียดแบบท้าย)	<p>การจัดองค์ประกอบภาพ</p> <p>ภาพถ่ายที่ดีไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่รับแสงได้พอดีและเห็นสิ่งต่างๆ ในภาพได้ชัดเจนเท่านั้น แต่ต้องเป็นภาพที่มีเรื่องราวน่าสนใจ มีมุมการถ่ายภาพหรือจัดองค์ประกอบภาพที่ดี สร้างความสวยงามแก่ภาพให้สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ที่พบเห็นได้ หรือสามารถโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม เห็นจริงเห็นจึ่งกับเรื่องราวและความงามของภาพนั้นด้วย</p> <p>หลักในการจัดองค์ประกอบภาพ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ตำแหน่งจุดเด่นหรือจุดสนใจ (Point of Interest) ๒. ความสมดุลของภาพ (Balance) ๓. ความสมดุลของสี (Tone balance) ๔. การเน้นสี (Emphasis on tone) ๕. การเน้นลักษณะของรูปทรง (Emphasis of forms) ๖. การแสดงซ้ำซากหรือล้อเลียน (Repetition echo) ๗. บรรยากาศและอารมณ์ (Atmosphere + Emotion) ๘. ความลึกและทัศนมิติ (Third dimension) ๙. เนื้อที่ของภาพ (Picture area) ๑๐. เอกภาพ (Unity)

การจัดองค์ประกอบภาพ

ภาพถ่ายที่ดีไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่รับแสงได้พอดีและเห็นสิ่งต่างๆ ในภาพได้ชัดเจนเท่านั้น แต่ต้องเป็นภาพที่มีเรื่องราวน่าสนใจ มีมุมการถ่ายภาพหรือจัดองค์ประกอบภาพที่ดี สร้างความสวยงามแก่ภาพให้สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ที่พบเห็นได้ หรือสามารถโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม เห็นจริงเห็นจังกับเรื่องราวและความงามของภาพนั้นด้วย ดังนั้น นักถ่ายภาพที่ดีจึงต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีสายตาแหลมคมในการมองหาภาพ และมีความเข้าใจในการจัดองค์ประกอบภาพให้สวยงามมีคุณค่า มิใช่เพียงแต่รู้จักการใช้กล้องและอุปกรณ์ต่างๆ ได้ชัดเจนเท่านั้น

การจัดองค์ประกอบภาพมี ๒ ประเภท คือ

๑. ผู้ถ่ายจัดวางสิ่งของที่จะถ่ายตามความพอใจ ส่วนใหญ่จะเป็นการถ่ายสิ่งที่อยู่นิ่งและสิ่งที่ไม่เคลื่อนไหว เช่น ดอกไม้ เครื่องเรือน เครื่องเล่น เครื่องกีฬา และรวมทั้งการถ่ายภาพคนครึ่งตัว

๒. ผู้ถ่ายหามุมถ่าย หรือเปลี่ยนเลนส์ใกล้-ไกล ตลอดจนการใช้วิธีการอื่นๆ เพื่อให้ได้ภาพสวยงามตามต้องการ เนื่องจากไม่สามารถจะจับวางสิ่งที่จะถ่ายให้อยู่ในตำแหน่งตามอำเภอใจได้ เช่น ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ หรือเหตุการณ์เคลื่อนไหวต่างๆ

การจัดองค์ประกอบในการถ่ายภาพได้ประยุกต์มาจากวิชาวาดเขียน คือถ่ายภาพให้คล้ายกับภาพวาด โดยใช้วิธีเดียวกันกับจิตรกรวาดภาพที่ต้องพยายามจัดวางองค์ประกอบภาพให้สมบูรณ์ที่สุด ให้แสดงเรื่องราวอารมณ์ และบรรยากาศอย่างเด่นชัด

หลักการใหญ่ๆ ในการจัดองค์ประกอบภาพ ได้แก่

๑. ตำแหน่งจุดเด่นหรือจุดสนใจ (Point of Interest) หลักการประกอบภาพนั้น นิยามว่าจะเด่นหรือจุดสนใจไว้ตรงจุดตัด ๙ ช่อง ไม่ว่าจะเป็ภาพแนวตั้ง แนวนอน หรือเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสก็ตาม จุดทุกจุดที่ตัดกันระหว่างเส้นนั้น ถือว่าเป็นตำแหน่งสำหรับวางจุดเด่นได้ การที่ไม่วางจุดเด่นไว้ตรงกลางภาพ ก็เนื่องด้วยคนเราดูภาพมักจะมองดูตรงกลางก่อน ถ้าวางจุดเด่นอยู่ตรงกลางแล้ว ส่วนอื่นๆ ของภาพย่อมขาดความสำคัญไป จึงควรใช้เนื้อที่ของภาพให้เป็นประโยชน์ทุกตารางนิ้ว

๒. ความสมดุลของภาพ (Balance) ความสมดุลในการจัดองค์ประกอบภาพนั้น คือการจัดวางสิ่งต่างๆ ในภาพให้มีความสมดุลกัน โดยมีให้ด้านใดด้านหนึ่งของภาพหนักกว่าอีกด้านหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ด้านซ้าย-ขวา หรือด้านบน-ล่าง หากวางส่วนสำคัญต่างๆ ให้เหมาะสม จะทำให้ความสมดุลในองค์ประกอบสวยงามดีขึ้น

๓. ความสมดุลของสี (Tone balance) ส่วนสัมพันธ์ต่างๆ ของสีในภาพก็เป็สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง จากภาพที่ ๑-๒ จะเป็ได้ว่า การจัดสีเข้มไว้เบื้องล่างจะแลดูดีกว่าวางอยู่ข้างบน จากภาพที่ ๓ หากมีความจำเป็นที่จะต้องมีสีเข้มอยู่ส่วนบน ก็ควรแก้ไขด้วยการสอดแทรกสีอ่อนลงไปบ้าง ในทำนองเดียวกัน หากด้านบนมีสีอ่อนมากเกินไป ก็อาจเสริมสีเข้มเข้าไปบ้างก็ได้ จะทำให้ความสมดุลของสีดีขึ้น

๔. การเน้นสี (Emphasis on tone) การเน้นสีเป็นการเน้นจุดเด่นให้เห็นเด่นชัดจริงๆ เนื่องจากจุดเด่นนั้นมีความสำคัญในเรื่องน้ำหนักของสี เช่น จุดเด่นมีน้ำหนักสีเข้ม ก็ควรให้วางอยู่ในที่มีพื้นสีอ่อน ในทางกลับกัน หากจุดเด่นมีสีอ่อน ก็ควรจัดให้อยู่ในพื้นที่ที่มีสีเข้มกว่า การถ่ายรูปคนที่แต่งชุดเขียวอยู่บนพื้นหญ้าสีเขียว

เขียว ย่อมจะทำให้ไม่ได้ผลดีในการเน้นสี เพราะสีทั้งสองมีน้ำหนักสีใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะถ่ายเป็นภาพสีหรือภาพขาวดำก็ตาม การเน้นสีเขียวจะไม่เด่นพอ

การเน้นสีในภาพสี

เป็นที่ทราบกันบ้างแล้วว่า สีรุ้ง ประกอบด้วย สีแดง ส้ม เหลือง เขียว ฟ้า น้ำเงิน ม่วง จำนวนสีรุ้งทั้ง ๗ สีนี้ สามารถแบ่งออกได้ ๒ กลุ่มด้วยกันคือ

กลุ่มสีอุ่น ได้แก่ สีแดง สีส้ม สีเหลือง

กลุ่มสีเย็น ได้แก่ สีฟ้า สีน้ำเงิน สีม่วง

ส่วนสีเขียวนั้น ถือกันว่าเป็นสีกลาง นับเข้ากับกลุ่มไหนก็ได้

เมื่อเราเห็นไฟ เราก็จะรู้สึกวอร์ม เมื่อเราเห็นดวงอาทิตย์จะรู้สึกอุ่น ดังนั้น เมื่อเราเห็นสีแดง ส้ม เหลือง ความรู้สึกในด้านจิตใจจะเกิดความอบอุ่น ตื่นเต้น ทะเยอทะยาน ครั้นเมื่อเราเห็นฟ้าสีคราม เห็นป่าสีเขียว เราจะรู้สึกเยือกเย็นสงบและเดี๋ยวตาย การสัมผัสด้วยตาตัวเองคืออิทธิพลของสีที่ส่งผลกระทบต่อจิตประสาทคนเราได้ ในการถ่ายภาพจึงเป็นการสมควรที่เราจะต้องเลือกใช้สีให้ถูกต้อง ตามกาลเทศะตามเรื่องราว และตามอารมณ์ของภาพอย่างระมัดระวัง สมมุติว่าเราจะถ่ายภาพคนที่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสีแดง การที่จะให้สีตัดกันอย่างได้ผล เราจะเลือกใช้สีฟ้าหรือสีน้ำเงินเป็นฉากหลัง ในทางตรงกันข้าม หากถ่ายภาพผู้สวมเสื้อผ้าสีน้ำเงิน เราก็ควรเลือกใช้สีแดง สีส้ม หรือสีเหลืองมารองรับในฉากหลังเพื่อให้ผลในการตัดกันของสีดูเด่นดี นอกเหนือไปจากการใช้สีอุ่น ตัดกับสีเย็นแล้ว เราอาจพลิกแพลงใช้สีที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันมารวมอยู่ในภาพด้วยกันก็ได้ ทั้งนี้เพื่อการแสดงอารมณ์ตามเรื่องราวของภาพให้เด่นชัด เช่น เมื่อเราต้องการให้ภาพแสดงอารมณ์รุ่มร้อนตื่นเต้นทะเยอทะยาน เราก็ใช้สีแดงตัดกับสีแดงได้เพียงแต่ให้มีความเข้มและความอ่อนแตกต่างกัน

สรุปได้ว่า เมื่อเราต้องการให้สีใดเป็นสีเด่น เราก็อาศัยสีตรงกันข้ามมาตัด แต่ถ้าต้องการให้สีมีความกลมกลืนกันของสีที่เป็นแม่สีกลุ่มเดียวกัน เพียงแต่ให้อ่อนหรือแก่กว่ากันเท่านั้น พอจะกล่าวได้ว่า ผลของสีที่ถ่ายมาจะสวยงามเพียงไร ขึ้นอยู่กับการตัดกันของสีตรงกันข้าม และความกลมกลืนกันของสีที่เป็นแม่สีกลุ่มเดียวกัน การถ่ายภาพสีจึงไม่ควรให้มีสีมากมายจนเกินไป เช่น ถ่ายภาพสวนดอกไม้ที่มีดอกไม้สารพัดสี หากความเด่นของสีใดสีหนึ่งไม่ได้ หรือถ่ายภาพคนที่แต่งตัวด้วยเสื้อผ้าลายจุดลายดอกมากมาย จะทำให้ผู้ชมละลานตาและสับสนไปด้วย ภาพสีดังกล่าวจึงหาความงามไม่ได้

ฉะนั้น การถ่ายภาพสี ไม่ว่าจะถ่ายนอกบ้านหรือในบ้านฉากหลังเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงให้มาก พยายามเลือกฉากหลังที่มีสีถูกต้องและจัดความยุ่งเหยิงของฉากหลังออกไปให้หมดก่อนถ่ายภาพทุกครั้ง และถ้าจะให้คนที่เห็นจุดเด่นของภาพมีความเด่นน่าดู ควรให้สวมใส่เสื้อผ้าที่มีสีเรียบๆ ปราศจากลวดลายลานตาด้วย

๕. การเน้นลักษณะของรูปทรง (Emphasis of forms) ลักษณะรูปทรงต่างๆ ในภาพถ่ายมีได้หลายแบบ เช่น

- รูปสามเหลี่ยม เป็นเครื่องหมายแห่งความมั่นคง หนักแน่น
- รูปตัว S แสดงถึงความอ่อนช้อย อ่อนหวาน นุ่มนวล
- รูปตัว L แสดงถึงการเชื่อมโยง ความผูกพัน เกี่ยวพันถึงกัน

นอกจากนี้ ลักษณะของภาพที่วางเป็นเส้นทะแยงมุม ย่อมแสดงถึงการเคลื่อนไหว ความรุนแรง และยังมีลักษณะรูปทรงอื่นๆ อีกมากมาย

๖. การแสดงซ้ำซากหรือล้อเลียน (Repetition echo) องค์ประกอบในภาพถ่ายอาจจะมีการแสดงซ้ำซากหรือล้อเลียน เปรียบดั่งเช่นโคลงกลอนที่เพราะจับใจ จะต้องมีความสัมผัสที่ดี หรือดนตรีที่ไพเราะน่าฟัง ก็ต้องมีท่วงทำนองและลูกคู่ที่คล้องจองพร้อมเพรียงกัน

๗. บรรยากาศและอารมณ์ (Atmosphere + Emotion) ภาพถ่ายก็คล้ายกับภาพเขียนที่มีการแสดงออกถึงบรรยากาศทำให้ผู้ชมเกิดอารมณ์คล้ายตาม เช่น เกิดความหนาว เยือกเย็น เกิดความสงบหรือความรุ่มร้อน รุนแรง รวมทั้งอารมณ์ของภาพที่แสดงผลไปในทางแจ่มใส ร่าเริง สดชื่น หรือเศร้าโศก อับเฉา เป็นต้น

๘. ความลึกและทัศนมิติ (Third dimension) ตามปกติแล้ว แผ่นภาพถ่ายจะมีเพียง ๒ มิติ คือความกว้างและความยาวเท่านั้น ส่วนความลึกนั้นไม่มี การที่จะทำให้ภาพเกิดความลึกด้วยนั้น ทำได้หลายวิธี เช่น

- เน้นสิ่งที่อยู่ใกล้ให้มีสีเข้ม แล้วค่อยๆ ให้สีจางลงไปตามระยะที่ห่างออกไป
- ประกอบโครงสร้างล้อมกรอบอยู่ในฉากหน้าของภาพ
- เน้นความชัดเจนเฉพาะจุดเด่นที่อยู่ใกล้ ปล่อยให้สิ่งที่อยู่ไกลถัดไปพร่ามัวตามลำดับ
- สรรหาสิ่งที่เป็นทิวแถว เน้นตอนหน้าให้มีลักษณะใหญ่และค่อยๆ ลดขนาดลงตามระยะ
- ใช้เส้นนำสายตาไปสู่จุดสนใจ จากใกล้ไปถึงไกล
- ให้แสงส่องมาจากด้านข้างหรือด้านหลัง พร้อมกับใช้ฉากหลังที่มีสีเข้ม ทำให้เกิดความลึกแก่ภาพเช่นเดียวกัน

๙. เนื้อที่ของภาพ (Picture area) เนื้อที่ในแผ่นภาพทุกตารางนิ้ว มีไว้สำหรับจัดวางองค์ประกอบ การถ่ายภาพที่ให้อุดเด่นมีขนาดใหญ่เกินไป จะทำให้รู้สึกคับภาพ จุดเด่นเล็กเกินไปก็รู้สึกว่างเปล่าและไร้ความหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างช่องว่างกับจุดเด่นจึงมีความสำคัญเกี่ยวพันกันอยู่จุดเด่นที่มีกิริยาเคลื่อนไหวไปข้างใด หรือคนหันหน้าไปทางไหน ข้างนั้นควรให้มีช่องว่างมากกว่า มิฉะนั้นจะทำให้รู้สึกว่ามีที่ว่างจะก้าวหรือเคลื่อนไหวไป ถ้าวางจุดเด่นอยู่ชิดขอบภาพเกินไป ก็จะทำให้รู้สึกอึดอัด ดูแล้วไม่สบายใจ

๑๐. เอกภาพ (Unity) การจัดองค์ประกอบต่างๆ ในภาพให้มีความสัมพันธ์กันอย่างมีเหตุผล ตามเรื่องราวที่ภาพแสดงออกมาและเชื่อมโยงให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้ชื่อว่ามีเอกภาพ อย่างไรก็ตาม ไม่ควรจัดส่วนต่างๆ ในภาพให้เรียบร้อยเกินไปจนดูแล้วรู้ได้ว่าเป็นการจงใจ ในเวลาเดียวกันก็ต้องขจัดสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้ภาพมีความยุ่งเหยิงออกไปให้หมด การแสดงเรื่องราวในภาพเดียวกันหลายๆ เรื่อง ก็ทำลายเอกภาพเช่นกัน

หลักการจัดองค์ประกอบภาพทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มิได้หมายความว่า จะให้ยึดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด หรือถือเป็นหลักการตายตัวเสมอไป แต่สำหรับผู้เริ่มถ่ายภาพใหม่ๆ ควรที่จะนำไปปฏิบัติให้เข้าหลักเกณฑ์ก่อน ต่อเมื่อได้ศึกษาและฝึกฝนจนเกิดความชำนาญแล้ว การที่จะพลิกแพลงหรือสร้างสรรค์ให้ได้ภาพที่ดีกว่าแปลกตากว่า ก็สามรถทำได้ง่ายขึ้น

ภาพประกอบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (KM)
ของชุมชนสตูดิโอ (Studio Media)

การถอดบทเรียนการเรียนรู้ด้วยการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ After Action Review (AAR)

๑. เป้าหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้คืออะไร

การถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้เรื่อง การจัดองค์ประกอบภาพ ได้แก่

๑.๑ การเตรียมความพร้อมสำหรับ การจัดองค์ประกอบภาพ ให้มีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติตามได้

๑.๒ บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถ จัดองค์ประกอบภาพ สำหรับการถ่ายภาพได้

๒. สิ่งที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายคืออะไร เพราะอะไร

ได้องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ การจัดองค์ประกอบภาพที่ดี นักถ่ายภาพที่ดีจึงต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีสายตาแหลมคมในการมองหาภาพ และมีความเข้าใจในการจัดองค์ประกอบภาพให้สวยงามมีคุณค่า มิใช่เพียงแต่รู้จักการใช้กล้องและอุปกรณ์ต่างๆ ได้ชัดเจนเท่านั้น

๓. สิ่งที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายคืออะไร เพราะอะไร

-

๔. สิ่งที่เกิดความคาดหวังคืออะไร

ภาพถ่ายที่ดีไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่รับแสงได้พอดีและเห็นสิ่งต่างๆ ในภาพได้ชัดเจนเท่านั้น แต่ต้องเป็นภาพที่มีเรื่องราวน่าสนใจ มีมุมการถ่ายภาพหรือจัดองค์ประกอบภาพที่ดี สร้างความสวยงามแก่ภาพให้สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้พบเห็นได้ หรือสามารถโน้มน้าวจิตใจให้เกิดความรู้สึกล้อตาม เห็นจริงเห็นจังกับเรื่องราวและความงามของภาพนั้นด้วย

๕. คิดจะกลับไปทำอะไรต่อ

กลุ่มงานพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร จะมีการจัดกิจกรรม การจัดแสงสำหรับการถ่ายภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับ การจัดองค์ประกอบภาพ ครั้งต่อไปประมาณเดือน เมษายน ๒๕๕๕